№ 235 ՈՒՐԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 24 — 1908 — ՈՒՐԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 24 № 235

ԵՐԵՍՈՒՆԵՎԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները՝ ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ»
Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Ձեռագրերը բնագրավ չեն վերադարձվում.
Ծանուցումների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողի համար 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ԽՕԼԵՐԱՅՈՎ

և այլ տարափոխիկ հիւանդութիւններով անվարակելի մնալու համար ... ջուր ...

„Հիդրիօլ"

Նրա գործադրութեան ... Զտիչ մաքուր ...

... տասնեակ հազարներով, որը ապացոյց է նրա գործնականութեան։ Ամեն մի ապարատի հետ ուղարկվում են անհրաժեշտ մասերի պաշար և ձեռնարկ։ Զտիչ «ՀԻԴՐԻՕԼԻ» գինը միայն—2 ր. 50 կ.։ Ճանապարհածախսը ապպրոզի հաշւին.—Եւրոպակ. Ռուսաստան—50 կ., Ասիական—75 կ.։

Պատուէրները հասցէագրել՝ Единственному представителю для всей Россіи Торговому Дому Александръ Гольдеръ и К-о, МОСКВА, Садовая-Спасская, д. Петрова.
(Հ. ու. կ.) 15—7

«Գ. Յ. ԲԱՅԱՆԴՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ. ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ»
խորին վշտով յայտնում է իր ֆիրմայի գլխաւորի՝
ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԲԱՅԱՆԴՈՒՐԵԱՆԻ
մահը, որ տեղի ունեցաւ ամսիս 22-ին։
Ամբիծքն ամեն օր, երեկոյեան ժամը $6^1/_2$-ին, հանգուցեալի բնակարանում, Լերմոնտովսկայա փող. սեփ. տ., № 3։
Թաղման մասին կը յայտարարվի առանձին։

Հոկտեմբերի 22-ին, կարճատեւ ու ծանր հիւանդութիւնից յետոյ վախճանվեց
ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԲԱՅԱՆԴՈՒՐԵԱՆԸ,
որի մասին խորին վշտով յայտնում է հանգուցեալի այրին՝ ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՍՕԼՕՄՕՆՕՎՆԱ ԲԱՅԱՆԴՈՒՐԵԱՆԸ։
Ամբիծքն ամեն օր ժամը $6^1/_2$-ին, հանգուցեալի բնակարանում, Լերմոնտովսկայա փող. սեփական տուն, № 3.
Թաղման մասին կը յայտարարվի առանձին։

ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԸ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

«Մշակի» ներկայ համարում մեր ընթերցողները կը կարդան, որ Մատթէոս Իզմիրլեանը ընտրված է միաձայն Կ. Պօլսի հայոց պատրիարք։

Այդ կարևոր հեռագրական լուրը ցոյց է տալիս, թէ ինչ համակրութիւն և վստահութիւն է վայելում Իզմիրլեանը Թիւրքահայերի մէջ և որ նրա վերաբերութեամբ տեղի չունեն հակաճառութիւններ և երերումներ։

Իզմիրլեանի միաձայն ընտրութեամբ պարզվեց և մի ուրիշ ժամանակակից հարց, այն է՝ Թիւրքահայերի կաթողիկոսական առաջին թեկնածուի հարցը։

Որքան մեզ յայտնի է, Թիւրքահայերի մեծագոյն մասը կաթողիկոսութեան և պատրիարքութեան համար ունի երկու թեկնածու՝ Իզմիրլեան և Դուրեան եպիսկոպոսներին։ Եթէ նրանցից մէկն ընտրվելու լինի կաթողիկոս, միւսը կը լինի պատրիարք։ Ուստի՝ եթէ Էջմիածնի համագումար ժողովում ընտրվի կաթողիկոս և հաստատվի կառավարութիւնից Իզմիրլեանը, այն ժամանակ պատրիարքութեան կը հրաւիրվի Դուրեանը։ Իսկ եթէ հակառակը կը պատահի և կաթողիկոս կը հաստատվի Դուրեանը, այն ժամանակ Իզմիրլեանը կը շարունակէ իր պատրիարքութիւնը։

Կարող են լինել առարկողներ, թէ քանի որ Իզմիրլեանը ընտրված է Կ. Պօլսի պատրիարք, ուստի չը պէտք է մտցնել նրա անունը կաթողիկոսական թեկնածուների ցուցակի մէջ, սակայն դա բոլորովին սխալ և անհիմն մի ենթադրութիւն կը լինէր։ Որքան մենք տեղեկացել ենք, Թիւրքահայերը, շտապելով ընտրել Իզմիրլեանին պատրիարք՝ ոչ միայն չեն ցանկացել թուլացնել Իզմիրլեանի թեկնածութիւնը կաթողիկոսական գահի համար, այլ ընդհակառակը ցանկացել են աւելի ևս ուժեղացնել այդ թեկնածութիւնը, ցոյց տալով որ Իզմիրլեանը վայելում է Թիւրքահայերի ընդհանուր համակրութիւնը։

Եւ անկասկած՝ մենք շատ ուրախ ենք, որ Էջմիածնի համագումարի համար դիւրացվում է ընտրողական գործը, որովհետև այլևս երկար վէճերի և առարկութիւնների առարկայ չի դառնայ ամենագլխաւոր թեկնածուի հարցը և կը մնայ պայմանաւորվել երկրորդ թեկնածուի վերաբերութեամբ։

Մենք յոյս ունենք, որ Դուրեանի՝ իբրև երկրորդ թեկնածուի՝ խնդիրը նոյնպէս աջողութեամբ առաջ կը տարվի և կը գրաւի նրա օգտին քուէների այն մեծամասնութիւնը, որ կարևոր է ընտրական գործը լրացնելու համար, որովհետև իրերի և հանգամանքների ուսումնասիրութիւնը թոյլ չէ տալիս դնել հրապարակի վրա ուրիշ աւելի հաւանական ընտրելիի անուն։

Թողնելով կաթողիկոսական ընտրութեան տեսակէտը և մի րոպէ հայեացք գցելով այն պատմական եղելութեան վրա, որ ներկայացնում է Իզմիրլեանի պատրիարք ընտրվելը, մենք պէտք է արձանագրենք, որ Թիւրքահայերը իրանց ներկայ ընտրութեամբ թէ երախտագիտական մի մեծ գործ կատարեցին Իզմիրլեանի՝ իբրև նախկին պատկառելի և անձնուէր գործողի՝ վերաբերութեամբ և թէ բարձրացրին գաղափարականութեան դրօշը հասարակական գործերի ասպարէզում։

Ողջունում ենք այդ ընտրութիւնը և շնորհաւորում Թիւրքահայ մեր եղբայրներին իրանց նոր պատրիարքական ընտրութեան համար։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Իզմիրլեան ընտրված պատրիարք

Երէկ. ստացանք Կ. Պօլսից ազգային երեսփոխանական ժողովի դեր-ատենապետ դօքտոր Վ. Թորգոմեանից հետևեալ հեռագիրը.

Ազգային ժողովը իր երէկվայ նիստում միաձայն վերընտրվեց պատրիարք Թիւրքիայի հայոց՝ Մատթէոս արքեպիսկոպոս Իզմիրլեանին։

—

Կ. Պօլիս, 18 հոկտեմբերի

Համաձայնութիւն է կայացել ընտրութիւնների առիթով երիտասարդ-թիւրքերի և հայերի միջև։ Վճռված է Պօլսից պարլամենտի համար ընտրել 5 մահմեդականներ, 3 յոյներ, 1 հայ և մի հրէայ։ («Р. С.»)

—

Կ. Պօլսի ազգային երեսփոխանական ժողովը, քննութեան առնելով նախկին պատրիարք Օրմանեանի մատուցած հրաժարականը պատրիարքական պաշտօնից, հոկտեմբերի 17-ին, որոշել է քննութեան առարկայ չը դարձնել այդ հրաժարականը, համարել նրան պաշտօնանկ եղած ազգի կամքով։

Նոյն ժողովը քննելով Հայաստանի հարստահարութիւնների մասին առաջարկված երեք բանաձևերը, ընդունել է հետևեալը. կազմել մի առանձին պատգամաւորութիւն և քաղաքական ժողովի հետ միասին ներկայանալ մեծ վէզիր Քեամիլ-փաշային և, բողոքելով հարստահարութիւնների դէմ, պահանջել, որ կտրուկ միջոցներ ձեռք առնվեն նրանց վերջ դնելու։

—

Կ. Պօլիս, 18 հոկտեմբերի

Այսօր հազիւ աջողվեց անկարգութիւնների առաջն առնել։ Սօֆտաների ամբոխը, զինված փայտերով, դաշոյններով ու ատրճանակներով, շարժվեց դէպի հին շուկան, կոչ անելով ջարդել քրիստոնեաներին։ Բարեբաղդաբար ոստիկանութիւնը ժամանակին իմացաւ այդ բանը և կարողացաւ, կալանաւորելով սօֆթաների ամբոխը, դժբաղդութիւնների առաջն առնել։

(«Р. С.»)

—

Կ. Պօլիս, 22 հոկտեմբերի

Պետերբուրգի Հեռ. Գործ. Թղթակցի հետ խօսակցելու ժամանակ ներքին գործերի մինիստր Հակկը-բէյը հաղորդեց, որ պարլամենտը կը բացվի հաւանօրէն նոյեմբերի 20-ի մօտերը, երբ կընտրվեն պատգամաւորների կէս մասը, որ և կը կազմէ պալատի օրինական կազմը։ Առայժմ ընտրվել են 15 մարդ։ Պատուիրակների ընտրութիւնները համարեա վերջացել են։

(«Հ. Գ.»)

—

Կ. Պօլիս, 18 հոկտեմբերի

Այսօր առաւօտեան 83 հետևակ զինւորներ զինված դուրս եկան Կ. Պօլսի եւրոպական մասում—Պերայում գտնվող Թաշքիշլի զօրանոցներից, կարգով կանգնեցին զօրանոցների առջև գտնվող հրապարակի վրա և սպառնալիքներով պահանջեցին վճարել բրանց ռոճիկները և արձակել ծառայութիւնից։ Սովորաբար, հին ռէժիմի ժամանակ, այդ տեսակ մանիֆեստացիաները վերջանում էին արագութեամբ. սուլթանը, տեղեկանալով Կ. Պօլսի զօրքերի մէջ ծագած խռովութեան մասին, հրամայում էր անմիջապէս գոհացնել զինւորների պահանջները։ Գրգռել Կ. Պօլսի զինւորներին վտանգաւոր բան էր համարվում։ Այժմ այլ կերպ վարվեցին։ Անմիջապէս հրապարակ եկաւ եգերեան գունդը, սահմանադրութեան հաւատարիմ և յուսալի այն գնդերից մէկը, որոնք այժմ ամենայն օր գալիս են Սալոնիկից։ Ապստամբված հետևակ զինւորները եգերներին դիմաւորեցին հայհոյանքներով ու կրակ բաց արին դէպի նրանց։ Եգերները պատասխանեցին նրանց համազարկեր տալով օդում։ Գնդակահարութիւնների ձայնից դուրս վազեցին զօրանոցներից ապստամբների ընկերները և սկսվեց արիւնահեղ ընդհարում հետևակների ու եգերների միջև։ Ապստամբներից երեք հոգի սպանված են, երեքն էլ վիրաւորված։ Եգերների կորուստը առ այժմ յայտնի չէ։ Դէպքի տեղն եկան խաչյան բրիգադայի գեներալ և զօրանոցների կոմենդանտ Մուքբիլ-փաշան ու գնդի հրամանատար Րիֆաթ-բէյը, որոնք իրանց կեանքը վտանգի ենթարկելով մէջ մտան ու բաժանեցին կռւողներին։ Ողջ մնացած 77 ապստամբները զինաթափ են արվել ու կալանաւորվել, դիակներն ու վիրաւորեալները ուղարկված են զինւորական հիւանդանոցը։ Կէսօրին դէպքի տեղը եկան զօրամասի հրամանատարը և «Միութիւն ու Առաջադիմութիւն» կօմիտէի անդամ Ջիա-բէյը։ Նրանք անմիջապէս դուրս կանչեցին զօրանոց-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Լոնդոն, 13 հոկտեմբեր (ն. տ.)

Քաղաքական հորիզոնը, բաղդատմամբ, քիչ մը աւելի պարզ է այս օրերս։

Պ. Իզվօլսկի, որ այժմ Լոնդոն կը գտնուի, ընդարձակ տեսակցութիւններ ունեցաւ սըր Էդուըրդ Գրէյի հետ, և ամեն յոյս կայ հաւատալու թէ՝ խորհրդաժողովի մը գումարումը հաւանականութեան շաւղին մէջ է։ Անգլիական մամուլը թէև տակաւին կը զբաղի հարցով, բայց առաջուան չափ խիզախ ու յարձակողական չէ։ Քանի որ արտաքին գործոց մինիստրին ապահովութիւնը ստացան, հարկ չեն տեսներ իրենց բուռն դատափետումները շարունակել։ Այդ առաւելութիւնն ունի անգլիական մամուլը. ինքզինքը զսպել ու չափաւորել գիտէ ամենէ հրամայողական պարագաներուն իսկ։

Սերբիա դեռ ևս կը շարունակէ իր մարտական ընթացքը՝ շնորհիւ շարք մը թերթերու գրգռիչ յօդուածներուն, որոնք ժողովրդի բորբոքած վիճակին շատ համապատասխան գալով՝ կրակին վրայ իւղ լեցնելու ազդեցութիւնը կունենան։ Տակաւին հազարաւոր կամաւոր գրած են և այսօր ալ կիմանանք, թէ 6—700,000 ոսկի դրամ բարձրացուցած՝ պատերազմական մինիստրութեան օգտին։ Թէ Սերբիոյ արարքը դիմադրութեան բարձրակէտն է, ատոր մէկն ալ տարակոյս չունի։ Ի՞նչ կրնայ Սերբիա մը ընել Աւստրո-Ունգարիայի բանակին դէմ, գաղտնիք մը չէ, և թերևս լաւագոյն գործերէն մէկը բրած կըլլան, եթէ Անգլիոյ տուած խրատին սպասելով՝ դէպքերու վախճանին սպասեն։

Միևնոյն ժամանակ, Աւստրիա, ամենայն հանդարտամտութեամբ և իր արտաքին գործոց մինիստրին ու դեսպաններուն սինիք ու կաղ պատճառաբանութիւններուն ապաւինած, իր նոր աւարով կը հրճուի։

Զարմանալին հոն է, որ այս անպատկառ կեղծաւորները լռութեան խոհեմութիւնն ալ չունին, և Ֆրանց-Եօզէֆ ու բարոն ֆոն Էրէնթալ, մէկը իր գահաճառով և միւսը ճառերով, կուզեն աշխարհը հաւատացնել, թէ երկու նահանգներու գրաւումը իրենք կատարեցին՝ ի նկատի ունենալով Երիտասարդ-Թիւրքիոյ շահերը, որուն յառաջդիմութեան համար մասնաւոր բաղձացող են, և ցոյց տալու համար, որ «իրենց չպատկանած հողեր խլելու» գաղափարէն հեռու են, դուրս կը քաշեն Նովի-Բազարի սանջաքէն աւստրիական գունդերը։ Յայտնի չէ, թէ երբ կամ ինչպէս տրուեցաւ Ֆրանց-Եօզէֆի Բօսնիա և Հերցէգ, որու վրայ այնքան հանդիսաւորապէս կերկարէ իր «արքայական իրաւունքները»։

Ինչպէս արդէն վերջին թղթակցութիւնոմս ալ յիշած էի, Պարիզի աւստրիական դեսպանը ամենէ գրաւուածը կերևի իր վեհապետին ու անոր արտաքին մինիստրութեան կատարած անորակելի վարմունքը պաշտպանելու համար։ «Temps» ամեն օր անոր հետ տեղի ունեցած տեսակցութիւններով լեցուած է։ Ճղակտոր կըլլայ ապացուցանելու, որ Աւստրիա բնաւ խոստում չտուաւ այդ երկու նահանգները ժամանակաւորապէս հսկելու, այլ առաջին օրէն արդէն ատոնք դադրած էին Թիւրքական հող ըլլալէ և անցած Աւստրիոյ վերջնականօրէն։ Բայց այս ծրաշան դեսպանին ճարտար փաստաբանութիւնները ցաւալիօրէն խիստ տխուր հետևանքի մը ենթարկուեցան, երբ անցեալ օր, «Times»-ի պարիզեան թղթակիցը մէջտեղ հանեց խնդիր մը՝ որ շատերուն աչքերը բացաւ և դեսպանին ու Էրէնթալի ոճրաբանութիւնները ջուրը ձգեց։ «Times»-ի յայտնութիւնը այն է, որ 1878-ին Բերլինի դաշնագրութեան պահուն Թիւրք պատգամաւորներ բացարձակապէս կը մերժեն ստորագրել այն պայմանագրութիւնը, որով այս երկու նահանգները, Բօսնիա և Հերցէգ, Աւստրիոյ հսկողութեան ներքև կը դրուէին պետութեանց կողմանէ իբրև աւանդ, որպէսզի ան հոգ տանի անոնց մինչև յարմար ժամանակ մը գայ։

Այս լինելով դրութիւնը, կոմս Անդրասի, այն օրուայ աւստրիական պատգամաւորը, ամեն կերպով «կապահովէ» Թիւրք պատգամաւորները, թէ իր երկիրը այդ երկու նահանգներուն հովանաւորութիւնը կը ստանձնէ ժամանակաւորապէս լոկ, և թէ, որևէ յարմար առթիւ, պատրաստ է կրկին վերադարձնել զանոնք Թիւրքիոյ։ Այս իմաստով գաղտնի պրօտօկօլ մը կը պատրաստուի, որուն ներքև կը ստորագրեն Ֆրանց-Եօզէֆի և սուլթանի պատուիրակները։ Այս խնդիրը մինչև օրս փոշիի ներքև մնացած էր, որովհետև դաշինքի առաջին պայմաններէն մէկը եղած է չհրապարակել զայն։ Եւ ամբողջ 30 տարի «վերապատուելի» կայսր-միապետը ցոյց տուած է դուրսիններուն կեղծ երես մը, իսկ այսօր ալ կրկնակի ոճիր մը կը գործէ, անպատուելով թէ սոյն գաղտնի և թէ հանրածանօթ դաշնագրութեան ներքև իր անունով դրուած ստորագրութիւնը և ցոյց տալով քաղաքակիրթ մարդկութեան ընթացք մը, որ անջինջ պիտի մնայ պատմութեան մէջ։ «Times»-ի այս յայտնութիւնը անժխտելի մնացած է։ Ո՛չ մէկը համարձակութիւն ունեցաւ զայն ուրանալու և իրականութիւնը մէջտեղ կը մնայ փայլուն կերպով մը։

Միևնոյն ժամանակ, անգլիական մամուլի և հասարակութեան հակագերման ընթացքները անգամ մը ևս արթնցած են։ Ամենէ լուրջ և շրջահայեաց ժուռնալիստներ իսկ կը յայտարարեն, թէ այս բուլղար-աւստրիական վերջին դաւը համբերատար եղանակով մը Բերլին կարգադրուած գործ մըն էր, ուղղուած, գլխաւորաբար, Անգլիոյ, որու վայելած անպարագիր համակրանքը Թիւրքիոյ ժողովրդէն՝ գռեհիկ նախանձի նիւթ դարձաւ դեռ սկիզբէն գերմանացիներուն։

Այսօր շատեր ազատօրէն կը գրեն թէ՝ Գեշօվի խնդիրը յառաջ բերողը եղած է Գերմանիա, բայց այնպիսի եղանակով մը՝ որու պատասխանատուութիւնը ծանրացաւ Թիւրք ազատական դահլիճին վրայ։ Պօլսոյ գերմանական դեսպանը «խրատ կուտայ» արտաքին գործոց մինիստր Թէվֆիկ փաշային՝ չհրաւիրել Բուլղարիոյ ներկայացուցիչը։ Այս խորհուրդին կը հնազանդի փաշան և սա դաւը կը բանայ Բերլինի պաշտօնեաներուն և Վիէննայի իրենց պաշտօնակիցներուն յետին դաւերուն։

Այս դաւը պատրաստուած էր դեռ այն օրէն, երբ յայտնի եղաւ, թէ Թիւրքական հին ռէժիմի մահազանգը հնչած և թաղումը կատարուած էր։ Առեն մը Թիւրքիան կարծես գերմանական «արտաքոյ» նահանգ մը ըլլալու վախեր կար, այնքան որ երկարած էր Բերլինի թաթը Պօլսոյ վրայ։ Աւստրական ասպարէզը արդէն գրաւած էին և կը մնար միայն մի քանի գրաւումներ ևս։ Բայց յուսախաբութիւնը զարհուրելի եղաւ, երբ տեսան թէ հիւանդը առողջացաւ և մեքենան կարող վարիչներու խնամքին յանձնուեցաւ։

Ամենէ ցաւալի կէտը հոն է, որ Ֆերդի-

ներից բոլոր 3,500 զինուորներին առանց զէնքի: Զինված էին միայն Սալոնիկից եկած վստահելի եգերները: Զինուորներին կանգնեցրել էին բոլորին կարբէյով (քառակարգ): Իսկ եգերները դասաւորված էին այնպէս, որ առաջին ազդանշանը տալուն պէս սկսեն կրակել: Մուխտար փաշան յայտարարեց զինուորներին, որ այսուհետև ապստամբական ամեն մի փորձ կը պատժվի ամենաանողորմ կերպով, և հրամայեց բերել կալանաւորված ապստամբներին: Նրանց բերին ձեռքները ետևում կապոտած: Մուխտար փաշան յայտնեց նրանց, որ նրանք յանձնվում են զինուորական-դաշտային դատարանին, և ուղարկեց նրանց Ստամբուլի բանտը: Ապա Մուխտար փաշան հրամայեց սպանվածների դիակները կախել զօրանոցների առջև և այդպէս թողնել կախված երեք օր շարունակ «իբրև օրինակ և սարսափեցնելու միւսներին»:

Քաղաքում յուզիչ լուրեր են պըտտում: Ասում են, որ երէկ ապստամբված է եղել նոյն ձևով նաև կաւալերիական գունդը: Ապստամբութեան պատճառը բամազանի-բայրամի տօնի առիթով սովորական պարգևներ չըստանալն է, որպիսիները նրանք հին ռէժիմի ժամանակ միշտ ստացել են:

Դրութիւնը սարսափելի յուզիչ է:

(«Р. Сл.»)

—

Կ. Պոլիս, 22 նոյեմբերի

Թիւրք-բուլղարական պատգամաւորների երկրորդ նիստին ներկայ էին արևելեան երկաթուղիների ներկայացուցիչներ Գրօսը և Միւլլէրը: Բուլղարական պատգամաւոր Լեապչէվը յայտնեց, որ արևելեան հարցի վերաբերութեամբ համաձայն է բանակցութիւններ սկսել կամ Բ. Դրան հետ, եթէ երկաթուղային ընկերութիւնը համաձայն լինի դրան, կամ ընկերութեան հետ, եթէ Բ. Դուռը համաձայն լինի դրան: («Հ. Գ.»)

—

Նիւ-Եօրկ, 22 նոյեմբերի

Ջայների յայտնի մեծամասնութեամբ Միացեալ-Նահանգների նախագահ ընտրվեց Տաֆտը: («Հ. Գ.»)

—

Բեռլին, 18 նոյեմբերի

Հասարակութեան և մամուլի գայրոյթը Վիլհէլմ կայսրի վերջին մերկացումների առիթով իրանց ազդեցութիւնը ունեցան: Իշխան Բիւլօվը հրաժարական տուեց, բայց կայսրը չընդունեց նրա հրաժարականը: Սակայն կանցլերը դիտաւորութիւն ունի պնդել իր ուզածի վրա:

—

Բեռլին, 18 նոյեմբերի

«Nord. Alg. Zeitung» լրագիրը հաղորդում է հետևեալ պատմութիւնը հռչակաւոր «ինտերվիւի» մասին: Լօրդ Ուէրդօլը ներկայացաւ կայսրին և խնդրեց թոյլատրել այն յօդուածի բնագրի տպագրութիւնը, որի մէջ ժողոված էին կայսրի խօսակցութիւնները Անգլիայի զանազան անձանց հետ զանազան ժամանակներում: Կայսրը հրամայեց յանձնել բնագիրը պետական կանցլերին, որը ուղարկեց բնագիրը արտաքին գործերի մինիստրութեանը քննութեան համար: Մինիստրութեան զեկուցման մէջ ոչինչ առարկութիւններ չէին արված և այդ պատճառով յօդուածը տպվեց: Երբ պետական կանցլերը «Daily Telegraph» լրագրից ծանօթացաւ յօդուածի բովանդակութեան հետ, նա յայտնեց կայսրին, որ ինքը նրա ձեռագիրը չէ կարդացել, այլապէս նա առարկութիւններ կանէր և խորհուրդ կը տար հրատարակութեան չը տալ: Սակայն միմիայն իրան է պատասխանատու համարում այդ բանի մէջ և խնդրում է պատասխանատուութիւնից ազատել պաշտօնեաներին:

—

Բեռլին, 18 նոյեմբերի

Արդէն երևում են Վիլհէլմ կայսրի խօսակցութեան հետևանքները «Daily Telegraph» լրագրի թղթակցի հետ: Ազգային-ազատամիտները որոշել են գործել վճռողաբար, որպէսզի կարողանան վերջ դնել կայսրի անձնական անտեղի քաղաքականութեան: Նրանք յայտնում են, որ նրանց չի կանգնեցնի մինչև անգամ մինիստրական ճըգնաժամը և հէնց իրա կանցլէր Բիւլօվի անկումը, եթէ միայն վերջինը խօսք չը տայ, որ այդպիսի սկանդալներ այլևս տեղի չեն ունենայ: «Անգլիայում,—ասում է գերմանական ազատամիտների կենտրօնական օրգանը,—միապետի այդպիսի վարմունքը մի ամբողջ աղէտ կը ստեղծէր հէնց իրան թագի համար: Իսկ մեզ մօտ եթէ այդպիսի մի բան անհնար է, գոնէ րէյխստագը, եթէ նա չէ ուզում դառնալ պարլամենտական մի «ֆարս թատրօն», պարտաւոր է ցոյց տալ իր ամբողջ ոյժը, արգելելով կայսրին կործանել Գերմանիայի ազգային քաղաքականութիւնը»:

—

Բեռլին, 23 նոյեմբերի

«Nord. Algem. Zeit.»-ը հաղորդում է, որ ֆօն Շէնի հիւանդութիւնը արդիւնք է յոգնածութեան և յօդացաւի սաստկանալուն: Առողջութիւնը կազդուրվում է: Մօտ օրերս ֆօն-Շէնը իր տանը խորհրդակցութիւն ունեցաւ ֆրանսիական դեսպան Կամբօնի հետ:

Րէյխստագում, նիստը սկսվելուց առաջ, մեծ աշխուժութիւն էր տիրում: Պատգամաւորները, խումբ-խումբ հաւաքված, քննութեան էին ենթարկում ստեղծված քաղաքական դրութիւնը: Ամենքը միաբերան մատնանշում են, որ անհրաժեշտ է միջոցներ ձեռք առնել, որպէս զի այլ ևս չը կրկնվեն այնպիսի անցքեր, որպիսիները տեղի ունեցան վերջին օրերս: Ամբիօնները լցված են: Ներկայացված ինտերպելլիացիաների թւում կան նաև ազգային-լիբերալներից, ազատամիտներից և պահպանողականներից կայսրի ինտերվիւի հրատարակութեան առիթով:

«Köln. Zeit.»-ը քննութեան առնելով կանցլերական ճգնաժամը՝ յոյս է յայտնում, որ գերմանական ժողովուրդը այսուհետև կազատվի ամեն տեսակ անակնկալներից և անհաւատալի դէպքերից: Լրագիրները պահանջում են, որ պետական կանցլերը մանրամասն բացատրութիւն տայ առանց խուսափելու:

«Vos. Zeit.»-ը ասում է, որ ամեն կողմից լսվում են պահանջներ, որպէս զի կայսրը անձամբ չը միջամտէ քաղաքականութեանը, քաղաքական հարցերի մասին խօսակցութիւններ չունենայ անպատասխանատու անձանց հետ, գրագրութիւններ չունենայ օտար միապետների կամ պետական անձանց հետ, առանց մասնակից անելու այդ բանին պետական կանցլերին որպէս պատասխանատու խորհրդականի: Մամուլը լուրջ կերպով խօսում է նաև կայսրի ճանապարհորդութեան մասին դէպի Էկկարտաու: Թերթերը կարծիք են յայտնում, որ այդ ճանապարհորդութիւնը քաղաքական նշանակութիւն ունի, և երկիւղ են յայտնում, որ մի գուցէ աւստրիական գահաժառանգի հետ խօսելիս շօշափվի նաև իբրև ներկայ դրութիւնը Արևելքում ու որոշվի գերմանական կայսրութեան ուղղութիւնը:

Սաքսօնիայի շատ տեղերում, Տիւրինգենում, Վերին-Ֆրանկօնիայում և Պֆալցում ուժեղ ստորերկրեայ ցընցումներ են տեղի ունեցել: Ազգաբնակութիւնը դուրս է վազել փողոցները:

Մամուլը համակրութեամբ է վերաբերվել Տաֆտի ընտրութեանը:

(«Հ. Գ.»)

—

Բեռլին, 22 նոյեմբերի

Լրագիրների առաջնորդող յօդուածները մատնանշում են րէյխստագի առաջիկայ նստաշրջանի լուրջ նշանակութիւնը, որը հարկ կը տեսնի քննել ֆինանսական բարենորոգման նախագիծը: Մատնանշվում է նաև կանցլէրական ճգնաժամի ներկայ բոպէում տիրող կարևոր նշանակութիւնը: Լրագիրները յոյս են յայտնում, որ Բիւլօվը կը մնայ, բայց հրաժարական կը տայ ֆօն-Շէնը: («Հ. Գ.»)

—

Վիէննա, 22 նոյեմբերի

«Fremdenblatt» ողջունելով յունաց թագաւորին, իբրև ցանկալի հիւրի, ասում է. «Թէև Աւստրո-Ունգարիան չէ պատկանում հովանաւոր պետութիւնների թւին, սակայն Աթէնքում գիտեն, որ Յունաստանը կարող է իր յոյսը դնել մեր աջակցութեան վրա էլ նրա ցանկութիւններին բաւարարութիւն տալու մտքով: Այդ բարեկամական մթնոլորտին թագաւորը կը հանդիպէ՛ այստեղ և այս անգամ:

(«Հ. Գ.»)

—

Վիէննա, 22 նոյեմբերի

Ժամանեց յունաց թագաւորը՝ շնորհաւորելու կայսրին թագաւորութեան յօբելեանի առիթով: Կայարանում թագաւորին դիմաւորեցին կայսրը, էրցհէրցօգները, գեներալիտէտը և յունական միսսիայի պաշտօնեաները: Դիմաւորումը սրտագին բնաւորութիւն ունէր: Միապետները երկու անգամ համբուրվեցին: Կայարանից նոցին մեծութիւնները գնացին Հօֆբուրգ, ուր տեղի ունեցաւ սովորական ընդունելութիւնը բարձրաստիճան պաշտօնեաների և մինիստրների ներկայութեամբ: Երեկոյեան Հօֆբուրգում հանդիսաւոր ճաշ կար: Բազմաթիւ հասարակութիւնը ցոյցերով դիմաւորեց միապետներին: («Հ. Գ.»)

—

Բելգրադ, 18 նոյեմբերի

Տեղեկութիւն է ստացվել այստեղ, որ Հին-Սերբիայում բանակ դրած 15,000 ալբանացիները Պոլսից հրաման են ստացել պատրաստ լինել պատերազմի համար, որը կարող է ծագել ամեն մի րոպէ: («Р. С.»)

—

Բելգրադ, 22 նոյեմբերի

Սերբիական Պրէս-Բիւրօն հաղորդում է.

«Նոյեմբերի 20-ի երեկոյեան՝ զօրքերը, զինուորական հնչակի համաձայն, դիրքեր գրաւեցին քաղաքից դուրս աւստրո-ունգարական սահմանի մօտ: Այդ հանգամանքը ամբողջ գիշեր մեծ յուզմունք յարուցեց Բելգրադի բնակիչների մէջ»:

Այդ առիթով կառավարութիւնը հետևեալ յայտարարութիւնը արեց.

«Այն յուզմունքը, որ տիրում էր նոյեմբերի 20-ի երեկոյեան, հետևանք էր արտասահմանեան լրագիրների թղթակիցների գրգռիչ հեռագիրների, որոնք լուր տուին Աւստրիայի՝ Սերբիայի վրա անսպասելի յարձակման մասին: Որովհետև Սերբիան բոլոր հանգամանքներում կոբէկտ է պահում իրան, այդպիսի լուրերը կարող են սոսկ ժամանակաւոր յուզմունք առաջ բերել: Զօրքերի՝ դիրքից հանելը կատարվել է իբրև նախազգուշական միջոց հնչակի պատճառով: Հիմք կայ կարծելու, որ այդ միջոցը բարեյաջող ազդեցութիւն կը թողնէ հասարակութեան յուզմունքը հանդարտեցնելու մտքով»:

Սկուպշչինայի արտակարգ նիստը գումարվեց այն պատճառով, որ կառավարութիւնը վճռեց հաղորդել իր ձեռք առած միջոցների մասին: Ընդհանրապէս Սերբիայի դրութիւնը կարելի է բնորոշել մի քանի խօսքերով. Սերբիան իրան կօրէկտ է պահում, սպասելով մեծ պետութիւնների վճիռներին:

Կրագուէվացի գործարանում պատահմամբ թէ մի բանուորի անզգուշութեան պատճառով պայթում առաջացաւ: Մի օֆիցեր և 20 բանուորներ վիրաւորված են. նրանցից 8-ը ծանր: («Հ. Գ.»)

—

Բելգրադ, 22 նոյեմբերի

Սերբ. Պրէս Բիւրօն արքայորդու Պետերբուրգ գնալու առիթով մատնացոյց է անում, որ Պեօտր թագաւորի դիտաւորութիւնը՝ հրաժարվել գահից՝ կեղծ և մտացածին է: Արքայորդու միսսիան կապ ունէր սերբիական կառավարութեան յայտագրի հետ սեպտեմբերի 24-ից, որ ուղարկված էր պետութիւններին: Թագաւորը երբէք դիտաւորութիւն չէ ունեցել հրաժարվել գահից և այժմ աւելի էլ պակաս, քան երբևիցէ:

—

Զագրեբ, 18 նոյեմբերի

Ամբողջ Դալմացիայում ձեռք են առնված արտակարգ միջոցներ ժողովրդական հաւանական ապստամբութեան դէմ: Կատարրօյից զինուորական գանձարանը տեղափոխված է Զադար (Զարա): Բոզուզում բազմաթիւ խուզարկութիւններ ու կալանաւորութիւններ են տեղի ունենում:

(«Р. Сл.»)

—

Թէհրան, 18 նոյեմբերի

Թաւրիզից հաստատ հաղորդում են, որ ռուսահպատակները շտապով հեռանում են քաղաքից: Պատճառն առայժմ անյայտ է:

Կօզակները Ղազվինից՝ պարսկական գեներալ Ալիխանգի հրամանատարութեամբ՝ ճանապարհվել են Թաւրիզի վրա:

Օտարերկրեայ օֆիցէրները, Անգլիայի բողոքի շնորհիւ, վերադարձել են:

Պարսկաստանի հարաւային մասը բռնկված է ապստամբութեամբ: Շիրազում լիակատար անիշխանութիւն է տիրում:

Պետութիւնների ներկայացուցիչների արած դիմումին, որ վերջին դատըրխատի մէջ յիշված ընտրութիւնների ժամանակից արդէն ութ օր է անցել, շահը պատասխանել է, որ ընտրութիւնների վերաբերեալ նոր դատըրխատը տպագրութեան է յանձնված: Թէ երբ կը յայտարարվի, այդ յայտնի չէ: Այդ բանը վրդովեցրել է ամենքին: («Р. Сл.»)

—

Լօնդօն, 22 նոյեմբերի

Համայնքների պալատում պատասխանելով Պարսկաստանի իրերի դրութեան մասին ուղղված հարցապնդման, Գրէյը յայտնեց, որ ռուսաց կառավարութիւնը գործել է անգլիական կառավարութեան միանգամայն անկեղծ համաձայնութեամբ, խորհուրդ տալով շահին պարլամենտը գումարել:

(«Հ. Գ.»)

—

Լօնդօն, 22 նոյեմբերի

Առևտրական պալատը բանում է ռուսաց լեզուի դասընթացքներ:

(«Հ. Գ.»)

—

Հռօմ, 22 նոյեմբերի

Պապը ունկնդրութեան ընդունեց ռուսաց մինիստր Սազօնովին, որ յանձնեց կայսրի ձեռագիրը, որով կայսրը շնորհաւորում է պապին նրա յօբելեանի առիթով: («Հ. Գ.»)

—

Պետերբուրգ, 18 նոյեմբերի

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի բարօրտը աւտօնոմիայի հարցի մասին քննվելու է նոյեմբերի 29-ին սենատի առաջին դեպարտամենտում: («Р. Сл.»)

—

Բեռլին, 22 նոյեմբերի

«Frankfurter Zeit.»-ին հաղորդում են Բեռլինից, որ Կազաբլանկի միջադէպը սուր կերպարանք է ընդունել: Ֆրանսիական դեսպանը տեսակցեց պետական կանցլէրի հետ: Պարզվեց, որ Ֆրանսիան հրաժարվում է ներողութիւն խնդրել, ցանկանալով միջնորդ դատարանի քննութեանն առաջարկել այն հարցը, թէ արդեօք հիւպատոսը անձեռնմխելի է թէ ոչ:

(«Հ. Գ.»)

—

Կիէվ, 22 նոյեմբերի

Գախինից հեռագրում են, որ մինչև վերջին թելը այրվեց Սօբոլէվի շաքարի — փոշի — գործարանը: Վնասը հասնում է միլիօնի: Շինութիւնը և մեքենաները ապահովագրված են 672,000 րուբլով: («Հ. Գ.»)

—

Վարշավա, 22 նոյեմբերի

Լեհական մասնաւոր կրթական հաստատութիւններում նորմալ պարապմունքները վերսկսվեցին: («Հ. Գ.»)

ՊՈԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

(Սեփ. թղթ.)

Կ. Պոլիս, 10 նոյեմբերի

Երկիրը կը շարունակէ մնալ զարմանալի կամ, աւելի ճիշդը սաւած, անըմբռնելի դրութեան մէջ: Մամուլը առհասարակ եղբայրութիւն կը քարոզէ, իսկ սադին ամբոխը, չգիտեմ ինչ թելադրութիւններէ ներշնչուած, կը պատրաստուի անորոշ դէպքերու: Կըսուի թէ զէնքի վաճառանոցներուն մէջ ալ զէնք չմնաց. նոյնիսկ անարմէք երկաթի կտորները եռապատիկ գիներով կը վաճառուին: Առևտրական անտանելի տագնապի մէջ, միակ առևտուրը, խոշոր համեմատութիւններ առած, է այսօր զէնքերու վաճառումը: Ու կը շարունակուի այդ տուր և առ. նոր ապըսպրունքներ կանուին բէլճիքական ֆաբրիքաներէ:

Այդ շարժումը չէր կրնար աննշմարելի անցնիլ, և ահա, Թիւրքերու ամբոխային խլրտումներէն սկիզբ առած, տարածուեցաւ բոլոր ազգաբնակութեանց զանազան խաւերու մէջ: Եթէ ճիշդ է լաւ հիմքերու վրայ եւրոպական զինեալ խաղաղութիւնը, նոյնը պիտի ըլլայ օսմանեան մայրաքաղաքին մէջ: Այսպէս՝ Թիւրքերը զինուած, զինուած են արդէն յոյները, մանաւանդ Բէշիկթաշի մէջ: Պալատէն քանի մը քայլ հեռաւորութեան վրայ, ոստիկանական պահականոցին մէջ, օր ցերեկով, կատարուած սպանութեան ցաւագին դէպքը Թօդորիի վրան զինուած են, կըսուի, հայերը՝ չարաչար զոհ չերթալու համար:

Այսպէս է Թիւրք խուժանը. այսպէս է մոլեռանդ կիրքը իր մէջը.—երբ կը տեսնէ որ քաղաքական դէպքերը դանդաղ կը քալեն ի վնաս երկրին, ի վնաս ընդհանուր հայրենիքին, խուլոյն մէջէնը կելլէ ու յիմար շարժումով մը կը փութացնէ դէպքերը: Ու ատիկա յագուրդ մըն է իր արիւնախանձ կիրքերուն:

Կառավարութիւնը ինքն ալ այսօր սկզբնապատճառ մըն է, գուցէ առաջին սկզբնապատճառը: Աւելի ճիշդը ըսելու համար, ներքին գործերու մինիստրը, մի ինչ-որ Հակկը բէյ, փիլիսոփայ մականունով ծանօթ Թիւրք մտաւորական շրջանակի մէջ, կոնակը տուած պալատին և հրապուրուած ոսկիներէ, կըսուի, անսանձ կը գործէ Քեամիլ փաշայի դէմ հակառակ ուղղութիւն բռնած: Ինքն է որ վտարուած պաշտօնեաները, կայմակամ, կառավարիչ, նահանգապետ, իբրև թէ վարձատրելու համար, աւելի բարձրագոյն պաշտօններու կը կոչէ: Գաւառներէ եկած հեռագիր, նամակ, թղթակցութիւն, առհասարակ, կառավարական պաշտօնեաներու դէմ, իրենց յայտնի արարքներովը բէքսիօնէր, ամբաստանելով:

Հակկը բէյ իրեն եղած հարցումներուն, ինչ կարգի կուզէ թող ըլլայ, «հին դէպք է» կը պատասխանէ, և կամ «հայերու բողոքի դրութիւն է ատ»: Ու այսպիսով անպատասխանատու կը մնայ կատարուած, սիստեմատիկաբար շարունակուած չարիքներու մէջ:

Երկրին յոյսը, համեմատաբար աւելի հաստատ յոյսը, տեղական և կամ լուսամիտ երիտասարդութիւնը, որ արդէն համոզուած է, թէ երկրին գոյութիւնը, եւրոպ. ոտնձգութիւններէ ազատ, կախում ունի միմիայն ազգաբնակչութեանց համերաշխութենէն: Տեղական մամուլն ալ, գլխաւորաբար ազատամիտ կուսակցութիւնը, առաջդիմական տարրը, բոլոր ոյժովը հակառակամարտ է ներքին յիմար, յախուռն խլրտումներու, պրովոքասիոններու:

Թիւրք կոմիտէն, բալկանեան հողի վրայ տեղի ունեցած շարժումներէն մի քիչ վըրդովուած, այժմ սկսաւ իր գոյութեան ոյժը դարձեալ զգալի ընել ի պաշտպանութիւն սահմանադրութեան, որ բաւական վտանգուած կարծուեցաւ: Ահաւասիկ կոմիտէին պաշտօնական յայտարարութիւնը իր օրգանին մէջ. «Յիմարութիւն է հին դրութիւնը հաստատել ուզելը, վասնզի բանակն ու կոմիտէն կարող են ազգին կամքն յարգել տալ, ջախջախելով ազատութեան ու արդարութեան թշնամիները: Ազգը կրնայ ազատ ըլլալ, բայց ոչ երբէք գերի: Հետևաբար ներկայ տագնապալից մոմենտներու մէջ կոմիտէն ու բանակին զգուշաւորութիւնն ու համբերութիւնը իբրև անկարողութեան նշան մը նկատողները շուտով պիտի հասկնան թէ խաբուած են»:

Ոստիկանութիւնը, այդ փտութեանց և ոճիրներու կեդրոնը, տակաւին այսօր ալ իր մգլոտութեան հին գարշահոտութիւնը կը ծաւալէ: Իրաւ, եթէ այսօր ալ չկան Նազըմը, Շէֆիկը, Մէհմէդ Ալին, բայց տարբեր անուններու տակ միևնոյն բաղձանքները, միևնոյն հառաչանքները կը տիրեն դէպի հին ոստիկանական երջանիկ ու երանաւէտ օրերը: Բէշիկթաշի ոստիկանական պահականոցը անհերքելի ապացոյց մը տուաւ և ազատութեան ջինջ ջրերու մէջ դատապարտութեան սև կնիքով մը դրոշմուեցաւ:

Այդ ժանտահոտութիւնները այնքան զգալի եղան հասարակութեան մէջ, որ կառավարութիւնը քիչ մը վրդովուեցաւ իր ճահճային խաղաղ դիրքին մէջ, և կը կարծուի որ ոստիկանութեան մինիստր պիտի անուանուի Ֆուադ փաշա,—ռուսահայերու մէջ «դիժ» մականունով հռչակուած Ֆուադը: Փափագելի է, ու արդարև իսկապէս գովելի ընտրութիւն մը պիտի համարուի:

Քիչ մըն ալ մեր պատրիարքարանի շուրջը: Եկեղեցական համագումար ժողովը նիստ կազմեց ամսոյս 9-րդ օրը ու պատրաստեց կրկին եռապատիկ ցանկեր, 1) եռապատիկ ցանկ մը կրօնական ժողովի համար, 2) եռապատիկ ցանկ մը պատրիարքական ընտրելիներու համար: Երեսփոխանութիւնը որ հրաւիրուած է իր երկրորդ սահմանադրական ազատ նիստը ընելու, այդ ցանկերէն օգտուած՝ պիտի ընտրէ վարչութեան կրկին ժողովներու—կրօնական ու քաղաքական—անդամները: Գալով

նանդ, իր անփառութեան գոհացում տալու համար, ամբողջ բուլղար ժողովուրդը գործիք դարձուց Վիլհէլմի և Ֆրանց-Եօզէֆի մթին դաւերուն և եսական շահերուն:

Եւ այս բոլոր դաւերն ու դաւադրութիւնները լարուած էին Մեծն Բրիտանիոյ դէմ, որովհետև ան օժանդակութիւն խոստացաւ երիտասարդ-Թիւրքերուն և իրենց կարօտութեան ժամուն հասցուց այդ: Այն Մեծն Բրիտանիոյ՝ որ ատեն մը աւստրիական կառավարութիւնը կը հռչակէր հակաթիւրք, սուլթանի կառավարութիւնն ու երկիրը բնաջինջ ընելու ընդունակ, և վեհապանծօրէն խոչընդոտ կը հանդիսանար այս վերջնոյն դէմ, երբ սա րեֆօրմներ մտցնել կը ձգտէր: Եւ գիտէք ինչ էր Աւստրիոյ առարկութիւնը Անգլիոյ դէմ: Որովհետև Անգլիոյ ընթացքին հանդուրժանք բացարձակ ստորնացում և պրէստիժի անկում պիտի նշանակէր Թիւրքիոյ ու Աւստրիոյ, ըլլալով սերտ «բարեկամը»՝ չէր կրնար թոյլ տալ այդ բանը: Իսկ այսօ՞ր...

Այսօր պարզօրէն կը տեսնենք, թէ մինչև ո՛ր աստիճան էր Աւստրիոյ բարեկամութիւնը և թէ ինչո՞ւ «բարեկամ» էր: Միևնոյնը կարելի է ըսել նաև Գերմանիոյ համար. բայց սա, ի հարկէ, շատ աւելի ճարպիկ հանդիսանալով՝ մութին մէջ մնաց ինք և միւսները առաջ մղեց:

Սակայն մենք, որ Անգլիա կապրինք և առօրեայ անցուդարձերը մօտէն ուսումնասիրելու առիթը ունինք, ապահովաբար կրնանք ըսել թէ Անգլիա այնպիսի եռանդ և սիրտ մը դրած է Երիտասարդ-Թիւրքիոյ վերածնութեան գործին մէջ, որ ինչ ալ գայ իր ճամբուն վրայ, պարտաւոր է և պիտի խորտակէ անցի, մինչև որ Թիւրքիան անցնի քաղաքակիրթ երկիրներու շարքը:

Անցեալ օր Թիւրքական ջուրերը երթալու հրաման տուաւ նաւային մինիստրութիւնը՝ Միջերկրականի վրայ գտնուող նաւերէն մէկ քանիին: Արժանահաւատ աղբիւրներէ կը լսենք թէ այս եղած է Կ. Պօլսոյ նոր վարչութենէն հասած մէկ խնդրանքի վրայ, որպէսզի ներկայ խառնափնթոր և անորոշ կացութենէն առիթ քաղելով՝ յետադէմ տարրեր հակահարուած մը տալու փորձեր չընեն:

Պարլամենտի ձմեռային նիստը բացուեցաւ երէկ և մր. Ասքուիթ կրկին ապահովցուց ներկաները թէ՝ իր կառավարութիւնը ջանք մը պիտի չխնայէ խաղաղ և արժանաւոր վախճանի մը յանգեցնելու այս անակնկալ տագնապը:

Ֆրանսայի մտերիմ բարեկամութիւնը այս առթիւ մեծապէս պիտի նպաստէ Անգլիոյ, մանաւանդ որ նախորդը դաշնակիցն է նաև Ռուսաստանի:

Ցուանք թէ Րէվէլի հանդիպումը այս տեսակէտով գոնէ բարիք մը մատուցանէ աշխարհին:

Մինաս Ցոլակ

պատրիարքի մասին, քանի որ միակ հոգևորականը է նոյնինքն Իզմիրլեանը, հարկ չկար եռապատիկ ցանկի, վասնզի ընտրուած պատրիարքին համար վերընտրութիւն ընել պիտի համարուի՝ քուէարկութիւնը. վերահաստատելու գործողութիւն մը կայ միայն, ու ատիկա կը բաւէր։

Տեսնենք թէ երեսփոխանութիւնը ինչպէս պիտի ըմբռնէ այդ հարցը։

Շահէն

Ց. Գ.—Թղթակցութիւնս վերջացնելու րոպէին, «Արևելքի» այսօրուան թերթը կը բանամ և լուրերուն մէջ կը գտնեմ հետևեալը.

«Վերջերս Կ. Պոլսոյ զանազան դաստակարգերուն վաճառուած ռէվօլվէրներուն թիւը 30,000-էն աւելի է»։

Բարեխնամ կառավարութիւնը բարեհաճած է կարել մեր հիւանդանոցի օրական հացը։ «Թանինը», թիւրք թերթ մը, ցաւ կը յայտնէ։

Նոյն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԹՈՂ. ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

—

Թիւրքիայից հետզհետէ գալիս են կաթողիկոսական պատգամաւորները։ Երէկ եկան Զմշկածագի թեմի կողմից Գնէլ վարդապետ Գալէմքեարեան և պ. Տրդատ Հայկազն։

Վաղը գալու են «Անահիտ» խմբագիր պ. Արշակ Չօպանեան և Ներսէս վարդապետ Խարախանեան, Մուշի թեմի կողմից. Մելքոն Կիւրջեան, «Արևելք» լրագրի խմբագիր, Բալուի թեմի կողմից, և ուրիշ 23 հոգևորական և աշխարհական պատգամաւորներ։

Ամսիս 21-ին, երեքշաբթի, «Մշակի» խմբագրութեան մէջ, իսկ ամսիս 22-ին, չորեքշաբթի, Թիֆլիսի հայոց առաջնորդարանում՝ կայացան խորհրդակցութիւններ Թիւրքիայից եկած կաթողիկոսական պատգամաւորների մասնակցութեամբ։ Այդ խորհրդակցութեան մէջ պարզվեց, որ Թիւրքիայի պատգամաւորների ճնշող մեծամասնութիւնը միանգամայն համերաշխ և համամիտ է «Մշակի» հետ կաթողիկոսական թեկնածուների վերաբերմամբ, այն է՝ Իզմիրլեանի և Դուրեանի։ Գալով քառանուն ցանկը լրացնող միւս երկու կանդիդատներին, Թիւրքահայ պատգամաւորները կարծիք յայտնեցին, որ քառանուն ցանկի մէջ Իզմիրլեանից և Դուրեանից յետոյ մտցվի Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Սմբատեանին և Յուսիկ արքեպիսկոպոս Մովսէսեանին, ի յարգանս ռուսահայ հոգևորականութեան։

Այսօր երեկոյեան էջմիածին են մեկնում Թիւրքիայից եկած պատգամաւորները։

Էջմիածին է մեկնում այսօր երեկոյեան և Ղարաբաղի թեմի պատգամաւոր Հ. Առաքելեան։

ԹԻՒՐՔԱՀԱՅ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ԽՈՒՄԲԸ

—

Բաթում, 20 հոկտեմբերի

Երկուշաբթի, ամսիս 20-ին, Բաթում ժամանեց կաթողիկոսական ընտրութեան Թիւրքահայ պատգամաւորների առաջին խումբը բաղկացած չորս հոգուց—եգիպտահայ պատգամաւորներ՝ Մկրտիչ ծ. վարդ. Աղաւնունի, պ. Մինաս Չերազ, Սեբաստիայի պատգամաւոր բժիշկ Ն. Տաղաւարեան և Երզնկայի պատգամաւոր պ. Յակոբ Շաւարշ։ Նաւամատոյցում դիմաւորեցին Բաթումի ծխատէր քահանան և իր ընկերը, երեսփոխանը, դպրոցական հոգաբարձութեան և Հ. Բ. Ը. տեղական վարչութեան նախագահները և ժողովրդից բաւական թւով մարդիկ։ Յուզիչ էր վաղածանօթների կողմից Մինաս Չերազին ողջագուրանքը։ Թանգագին հիւրերին կառքերով առաջնորդեցին «Իմպերիալ» առաջնակարգ հիւրանոցը, ուր և հրամցրին թէյ և նախաճաշիկ։ Պատգամաւորները այցելեցին հայոց եկեղեցին ու դպրոցը։ Ժամը 3-ին մի խումբ մարդիկ ճաշով պատւեցին նոյն հիւրանոցում պատգամաւորներին։ Սեղանի վրա բաժակաճառեր արտասանեցին. 1) Ներսէս վարդապետ, որ դառնացած շեշտով ընդգծեց հոգևորականութեան վիճակը և ուժգին աղերսով յորդորեց պատգամաւորներին չը բաւականանալ լոկ կաթողիկոսի ընտրութեամբ, այլ և սահմանել մեր եկեղեցական կեանքի կարգաւորութեան պայմաններ. 2) հայր Մելեան, որ խօսեց երկու անգամ. առաջինով ներկայացրեց Մինաս Չերազին իր 43-ամեայ գործունէութեան շրջանում իբրև հրապարակախօս, ուսուցիչ, դաստիարակ, բանաստեղծ, դիւանագէտ. բոլոր պայմաններում ներհուն, շիտակ, նորոգիչ ու ոգևորիչ։ Ողջունեց նրա ներկայութիւնը իբրև պատգամաւոր կաթողիկոսական ընտրութեան և իբրև արժանընտիր առեւսպետ ազգային երեսփոխանական ժողովի։ Երկրորդ ճառով շնորհակալութիւն յայտնելով Բաթումի հայ գաղթականութեան կենաց բաժակը խմելու առիթով, պատկերացրեց ժողովրդի սպասելիքը պատգամաւորներից՝ տալու մի կաթողիկոս, որ կեանք, շունչ, հոգի տար հայ եկեղեցուն հայ ժողովուրդը անձնաւորելու և այս ժողովրդի կեանքը կարգաւորելու և լուսաւորելու կենսքով ապրելու. 3) պ. Ց. Մեղաւորեան, որ սեղանի կառավարիչն էր, հմտութեամբ իմացաւ իւրաքանչիւր մի պատգամաւորի կենացն առաջարկելիս բնորոշել նրանց գործունէութիւնը, իբրև ստոյգ իմացող նրանց ճանաչող։ Խօսեցին և պատգամաւորները։ Հաճելի էր լսել, թէ ինչպէս ամենքն էլ առանձնապէս շեշտում էին ազգերի հետ համերաշխ ապրելու և խաղաղ կուլտուրական գործունէութեան անձնատուր լինելու մեր միակ և ուղիղ պարտաւորութիւնը։ «Հայ և դպրոց»—ոգեշնչում էր Չերազ. «հաց և դպրոց»—պահանջում էր Տաղաւարեան։ «Մայրենին իսկ հայրենիք դառնալու և իր դպրոցի վերաբացման ու յառաջ վարելուն նուիրվելու» սրտատենչ փափագն էր յայտնում Յակոբ-Շաւարշ։ Ուրախ եղան սեղանակիցները լսելով պ. Տաղաւարեանի բերանից, որ Բաթում քաղաքում նրանք ոչինչ չունեն գործելու և նախապատրաստելու, որովհետև գտան միանգամայն իրանց համագաղափարակից հայրապետական թեկնածուների նկատմամբ—Իզմիրլեան և Դուրեան՝ իսկական ընտրելիներ, և Օրմանեան՝ իսպառ անընդունելի, նոյնիսկ քառանուն ցանկի մէջ։ Ճաշից յետոյ, որ անցաւ շատ անուշ և խաղաղ, կառքերով ճանապարհ դրին պատգամաւորներին դէպի երկաթուղու կայարանը և երեկոյեան ժամը 5 և կէսին շարժվեց գնացքը։ Պ. Յակոբ-Շաւարշ մնաց երկրորդ խմբի հետ գնալու։

Մ.

ԱՌԱՍՊԵ՞Լ ԹԷ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

—

Նոր ուսուցչութիւնը սովորութիւն է արել, ժամանակից ի վեր, հայոց պատմութիւնը իբրև առասպել ուսուցանել հայ դպրոցներում։ Դասագրքերի ճակատները դրոշմուած են մեծատառ վերնագրութեամբ «Հայկական Առասպելներ», որ և առաւել ևս մեծատառ յայտարարութեամբ ծանուցվում է լրագիրներում վաճառքի համար։

Ջենք կարծում թէ այդ ուսուցչութիւնը իրան նպատակ դրած լինի տակնիվեր քարուքանդ անել և եղծել այն ամենայն, որ հաւատալիք է, որ աւանդութիւն է, որ ստուգական անցք է, որոնց վրա հիմնաւորված է ու կազմակերպված, կայ մի ազգ իր ուրոյն դէմքով, բարոյական ու աշխարհայեացքով։

Բայց կարծում ենք, որ «առասպել» բառը, նկատմամբ նախանձեալ ժամանակների՝ որոնց թանձր մէգի մէջ դժուարաւ է թափանցում կամ թափանցում իսկ չէ գիտնականի սրատես բիբը, անհարազատ իմաստով է գործածվում։

Առասպելը հնարովի, մտացածին, շինծու մի զրոյց է, մի կեղծիք, մի երևակայութիւն, միտքը զբօսեցնելու համար։ Լատինական fabula (ֆաբուլա) բառը տալիս է մեզ առասպելի իմաստը։ Իրաւ է, սա երբեմն թագցնում է իր մէջ, որպէս ասում է մեր պատմահայրը, «ճշմարտութիւն իրացն այլաբանաբար», որպիսի են, նրա իսկ ասելով, «յունական պերճ և ողորկ առասպելքն հանդերձ պաճառաւ», բայց մեր սովորական գործածութեամբ և ժողովրդի մէջ առհասարակ տարածված իմաստով առասպելը շարադրութիւն է երևակայված բաների, որոնք գոյութիւն չունեն բնութեան կարգում և մտացածին ցնորք են։ Այդպիսի են դևերի մասին մեր ժողովրդի մէջ պտոյտ եկող զրոյցները. այդպիսի է նոյն պատմահօր մէջ բերածը Բիւրասպի Աժդահակի մասին, «փծուն և անճոռնի առասպելք» կոչելով այն, որպէս թէ դևերը նրան սպասաւորում էին և ուսերն համբուրելով՝ այդ համբոյրներից վիշապներ էին ծնունդ առնում, որոնք այնուհետև լցնում էին աշխարհը չարիքների բազմութեամբ, և թէ նրանք մարդակուլ հրէշներ էին և այլն և այլն։

Այլ է աւանդութիւնը, որի էականը մի իրական անցք, մի պատմական իրողութիւն է, դարերի միջով բերնէ բերան անցած ու պահպանված, առանց վաւերիչ յիշատակարանների կամ գրաւոր փաստերի։

Անպատօր տեսութեամբ պէտք է առնըւազն այդ կարգին վերաբերվին մեր պատմութեան այս և այն մասերը։ Ի՞նչը կարող է լինել բանաւոր շարժառիթ, կամ համարվել ծառայութիւն ճշմարտութեանը՝ իբրև առասպել ծանուցանել Հայկը, որի ազատասիրութիւնը ճակատվում է բռնակալութեան դէմ և յաղթահարում նրան. կամ Արամը, որ աւելի լաւ էր համարում հայրենիքի վրա մեռնիլը, քան թէ տեսնել օտարածիններին որդիներին իր հայրենի սահմանները աւազակաբար կոխոտելով և իր արեան հարազատների վրա բռնաբար տիրանալով. կամ Արան, որ՝ ողջախոհութեամբն և կենցաղավարական պարկեշտութեամբ դիմահար կանգնելով ասորեստանուհու անստաբարոյ տռփանքին՝ կամեցաւ մինչև իր և իւրայինների դիակներով ամբարտակ լինել խափանելու համար հարաւային լոյծ ու քայքայիչ բարքերի ողողը, որ ամբոխալից թափով պրծաւ եկաւ իր հոսանքի տակ սուզելու հիւսիսային մեր գեղեցիկ լեռնաշխարհը։ Կամ ի՞նչ գիտական, բարոյական, գեղագիտական ու իբրև ճշմարտասիրական շահ կայ առասպելի ծոցը կոխել Երուանդեան դիւցազն Տիգրանի և նրա դիւցազնուհի քրոջ՝ Տիգրանուհու վէպը, ուր մարմնի ու մտքի կորով, իմաստութիւն ու սրբեիր քաղաքագիտութիւն՝ դաշնաւորված մի նորածին և յուսածաւալ հզօրութեան հետ՝ խորտակում են մի նենգոտ, անարդար և անսահման բիրտ ու արիւնռուշտ ոյժ, վիշապական մի թագաւորութիւն, և հաշտութեան ու խաղաղ բարգաւաճ զարգացման ծիածանն են կապել տալիս հայրենական դաշտաների վրա։

Ինչո՞ւ ընկղմել այդ ամենը և մինչև իսկ Արշակունի քաջազեղ ու գուսալքմատեսիլ դէմքեր «Հայկական Առասպելներ» վերնագրի տակ։

Գուցէ տրորելու համար հայկական մնապարծութիւնը, որ այսուհետև դադարի իր վաղուց արդէն թշուառ մերկութիւնը իր նախնիների պերճ հանդերձներով ծածկելու։

Աւաղ, շատ իսկ, և ժամանակից ի վեր, սկսել է հայն անգիտանալ իր պատմութիւնն ու նրա ոգին և իր պատմահօր շունչը, որ ընթանալով նախնիքների ոսկրոտիների վրա՝ կենդանութիւն, գոյն ու դէմք է տուել նրանց և հայրենական Պանթէօնի մէջ հանդիսացրել ի տես, ի խրախոյս և ի խրատ գալոց սերունդներին։

Ի՞նչ միտք՝ խորտակել այդ շնչաւոր արձանները։

Պաշտելի Խորենացին, դա պատմական գեղեցիկ Տիտանը և բարոյական ճշմարտութեան ախոյեանը և քաղաքական իմաստութեան հանճարը, արդեօք հոգիդ ինչ սրտառուչ մռունչ է հանում՝ որ, երախտաճանաչութիւնը և հիացմունքը արտայայտող դափնու փոխանակ, անարգ եղինձի պսակներ են քամահեցնում ճակատդ, առասպելների կարկատող ծանուցանելով քեզ, մի սինլքոր կեղծարար։

Միթէ այդ է ճշմարիտը։—Անտանելի, անսահման անտանելի է հաստատական պատասխանը, մանաւանդ դասագրքեր յօրինողների նկատմամբ։ Ուստի հակաժէտ ենք ճշմարիտն այն կարծել, որ այդտեղ առասպել բառը՝ գործածողների մտքում՝ թերևս առնված է legenda կամ գուցէ mythe ու mythologia բառերի իմաստով։

Մեր պատմական դէմքերի նկատմամբ, ուրուրեք պակասում են մեզ վաւերական յիշատակարանները, ի նկատ առնելով նոյն դէմքերի ճշմարտանման հանգամանքը՝ մենք պէտք է աւելի ուղղամիտ և նպատակայարմար տեսութեամբ աւանդութիւն բառը գործածենք։ Առասպելը մեր ժողովրդական իմաստով բոլորովին շինծու ու մտացածին ցնորք է, որ իրականութեան մէջ գոյութիւն չէ ունեցել և կարող էլ չէ ունենալ։

Ա. Մ. Եզեկեան

ՍԱՐԳԻՍ ՀԱՅԿՈՒՆԻ (ՂԱԶԱՐԵԱՆՑ)

—

Հեռագիրը գուժեց մեզ ազգագրագէտ Սարգիս Հայկունու ցաւալի մահվան լուրը, որ տեղի է ունեցել Էջմիածնում հոկտեմբերի 17-ին։

Հանգուցեալը յայտնի էր որպէս ազգագրական նիւթերի հաւաքագրող և այդ ասպարէզում բաւական մեծ դեր է կատարել։

Հայկունին ծնվեց Տրապիզօնի շրջանի Զիֆանոռ գիւղում, 1839 թւին։ Երեք տարի շարունակ ուսանելուց յետոյ, քսան տարեկան հասակում, սկսում է ուսուցչութիւն անել նախ իր ծննդավայրի մօտ գտնվող Շանու գիւղում, ուր երեք տարի Թիւրքախօս հայ մանուկներին մայրենի լեզուով կրթելուց յետոյ 1875 թւին անցնում է Արդուին, որը դեռ Թիւրքաց ձեռքում էր գտնվում, և վեց ամիս ուսուցչութիւն անելուց յետոյ, վերադառնում է Տրապիզօն։ 1879 թւի յուլիս ամսին, Կ. Պոլսի Միացեալ ընկերութեան առաջարկութեամբ, անցնում է Ալաշկերտ, ուր մօտ 11 տարի շարունակ, այսինքն մինչև 1890 թիւը ուսուցչութիւն է անում։ Այդտեղից անցնում է Պարսկաստան և բաւական ժամանակ շրջելուց յետոյ, գալիս է Կովկաս և 1896 թւին Էջմիածին գալով, հանգուցեալ Խրիմեանի կողմից նշանակվում է Մակուի ս. Թադէոս վանքի վանահայր։ Վերադառնալով Էջմիածին առանձնում է ընթերցարանապետի պաշտօն, իսկ նրանից վերջ կարգվում է մատենապետ, անընդհատ աշխատակցելով «Արարատ» ամսաթերթին, գրելով ազգագրական նիւթերի մասին։

Հանգուցեալը ունի տպված և անտիպ բաւական քանակութեամբ աշխատութիւններ, որոնցից յայտնի են հետևեալները. «Բագրևանդ կամ Ջրաբաշխ գաւառ», տեղագրական, Էմինեան II, IV, V և VI հատորները, որի մէջ տպված են ազգագրութեան համար հում նիւթեր, «Տրապիզօնի կաղանդը» նոյնտեղի ժողովրդական բարբառով գրված, «Հուտուտիկ կամ Սամուէլ հովիկ» հովերգութիւն, «Մոքոռ» պատմական վէպ հայկական կեանքից, «Լուսիկ Թագաւոր և Սեթև հովիկ», հէքիաթ գրական լեզուով, «Յուսէփի ազգատոհմը և աւազակ Արրիօմ» ժողովրդական պատմուածք, «Ժողովրդական առակներ» ա. գրքոյկ, և այլն։ Բացի առանձին գրքերով տպվածներից, «Արարատի» մէջ տպվել են համշէնցոց, սև-գետացոց մասին հետաքրքրական նիւթեր, «Դաւիթ Մհեր»՝ ժողովրդական լեգենդա, «Շուշ»՝ տեղեկութիւններ ոգիների մասին, հէքիաթներ, ժողովրդական պատմուածքներ, առածներ, շուտասելուկներ և այլն և այլն։ Մասնագիտական գրուածքներից զատ, հանգուցեալը ժամանակին, այսինքն 1864-ից մինչև 1888 թիւը աշխատակցել է Կ. Պոլսի «Հայրենիք», «Մասիս», «Երկրագունդ» և այլ թերթերին։ Հանգուցեալը իր անհատական մասնաւոր կեանքում կրել է շատ և շատ ընտանեկան դժբաղդութիւններ, ապրելով վատ և միանգամայն սուղ միջոցներով։ Ո՞վ չէ եղել նրա աղքատիկ խուցում, որ յատկացրել էր նրան Էջմիածնի միաբանութիւնը, և վայելել նրա աղքատիկ սեղանի հիւրասիրութիւնը։ Ո՞վ չէ տեսել նրան վերջերս Թիֆլիսի փողոցներում աղքատիկ հագնված և կիսաքաղցած դրութեան մէջ։

Ես, որ անձամբ և շատ մօտ ճանաչում էի հանգուցեալին, բազմիցս լսել եմ նրա բերանից բուռն բողոքներ հայ հասարակութեան անտարբեր վերաբերմունքի նկատմամբ, որը իր գործիչներին ցայսօր ըստ արժանւոյն գնահատել չը կարողացաւ։ Բնորոշ է այն հանգամանքը, որ հանգուցեալը վերջերս քանիցս դիմեց մեր guasi հասարակական միւս գործիչներին, որպէսզի գաւառներում ուսուցչական պաշտօն տրվի, բայց ապարդիւն, որովհետև բոլորը քար անտարբերութիւն ցոյց տուին։ Հանգուցեալի անտիպ աշխատութիւնների մի խոշոր մասը կորել է Պարսկաստանում, և այն անձինք, որոնց մօտ պահված են եղել այդ աշխատութիւնները, չը նայած հանգուցեալի անթիւ դիմումներին, չեն բարեհաճել վերադարձնել նրան իր երկարամեայ աշխատանաց արդիւնքը, իսկ մի մասն էլ, Թիւրքահայերի սարսափների ժամանակ, մնացել է թաղված Ալաշկերտում և փտել հողի տակ։ Իսկ նրա տպված աշխատութիւնների մի մասը, որ տրված էր վաճառքի համար «Կենտրոնական գրավաճառանոցում», գրավաճառի ասելով իբր այրվել են հրդեհի ժամանակ, չը նայած որ հանգուցեալը պնդում էր և հաւատացնում, որ այրվել է միայն բոլոր գրքերի մի փոքր մասը։ Ի դէպ. արդեօք չէ՞ր բարեհաճի գրավաճառանոցի տէրը հանգուցեալի գրքերը վերադարձնել նրա ժառանգներին, որոնցից մէկը ուսուցչական պաշտօնով գտնվում է Արդանուշում և այս օրերս մեկնեց Էջմիածին։

Բացի գրական գործունէութիւնից, հանգուցեալ Հայկունին եռանդուն մասնակցութիւն ունէր և յեղափոխական գործի մէջ. երկար տարիների ընթացքում Վաղարշապատի շրջանում եղել է Հնչակեան գաղափարների տարածող և գործիչ՝ «Մերուկ» կեղծ անունով։

«Մշակը», որ հասարակական փողերի բաշխման տեսակէտից յայտնի է իր անաչառութեամբ, ցանկալի կը լինէր, եթէ իր ձայնը բարձրացնէր և հանգամանքութիւն բաց անէր թէ նրա անցեալ աշխատութիւնների տպագրութեան գործի համար և թէ հանգանակված գումարների մի մասը յատկացնէր հանգուցեալի անշուք շիրիմը մի արձանով զարդարելու համար։ Մենք՝ հայերս, որ գիտենք մեր գործիչներին քաղցած մեռցնել, կը յուսամ թէ այս անգամ գէթ չենք խնայի մեր կոպէկները այս մեծ գործի համար։ Ընթերցող, խոնարհենք մեր գլուխները տարաբաղդ գործչի անշուք շիրիմի առաջ և տանք նրան մեր վերջին յարգանքները։

Հանգիստ ոսկերաց բազմատանջ գործչի և ազնիւ հայի, որի յիշատակը անջինջ կը մնայ նրա բարեկամների սրտերում։

Արտէմիոս

Թիֆլիս, 21 հոկտեմբերի

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

—

Վրաց «Ամիրանի» օրաթերթում կարդում ենք. «Իշխան Իլիա Ճավճավաձէի սպանութեան գործի նախնական քննութիւնը վերջացած է։ Այդ գործը, ինչպէս ասում են, մօտիկ ապագայում քննվելու է կովկասեան զինւորական-նահանգական դատարանում»։

—

Հոկտեմբերի 29-ին, Գանձակում, ժամանակաւոր զինւորական-նահանգական դատարանը երկրորդ անգամ քննեց շուշեցի Գրիգոր Սայամովի գործը, որ մեղադրվում է Շուշի քաղաքում ոստիկանութեան պաշտօնեաներին զինված դիմադրութիւն ցոյց տալու մէջ։ Առաջին դատավճռով Սայամովը դատապարտվեց մահվան պատժի կախաղանի միջոցով։ Այս դատավճիռը վճռաբեկ բողոքագրի համաձայն զինւորական գլխաւոր դատարանը փոխեց և հոկտեմբերի 20-ին երկրորդ անգամ քննելով, Սայամովը արդար ճանաչվեց։ Պաշտպանում էին երդ.-հաւատարմատարներ Կլանկ և Ա. Ֆէօդորով։

—

Ինչպէս յայտնի է ընթերցողներին, զինւորական-նահանգական դատարանը Գանձակում արդարացրեց Գանձակի թեմի նախկին փոխանորդ Կորիւն վարդապետին։

Այժմ տեղեկացանք, որ դատախազը վճռաբեկ բողոքագիր է ներկայացրել դատարանի վճռի դէմ զինւորական գլխաւոր դատարանի անունով։

ԽՈԼԵՐԱ

—

Այս անկոչ հիւրը արդէն երևացել է Երևանի մէջ։ Հոկտեմբերի 8-ից մինչև 17-ը նա զոհ է տարել 10 հոգու։ Քաղաքային ինքնավարութիւնը արտակարգ միջոցներ է ձեռք առել օր առաջ նրա տարածումը խափանելու համար։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Հոկտեմբերի 22-ին Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան մէջ տեղի ունեցաւ մի խորհրդակցութիւն, որին մասնակցում էին քաղաքային վարչութեան բաժինների և նրանց ենթակայ հաստատութիւնների կառավարիչները։ Քննութեան խնդիրն էր քաղաքային ծախքերի կանոնաւորելը և գործնական մի կօնտրօլ հաստատելը։ Մտքերի փոխանակութիւնից յետոյ ժողովականները յանձնեցին մի առանձին մասնաժողով ընտրելու մտքին. մասնաժողովի մէջ մտան 9 անդամներ։

Հոկտեմբերի 22-ի երեկոյեան Թիֆլիսում փակվեց թռչնապահութեան ցուցահանդէսը։ Այդ օրը յաճախորդների թիւը կրկնապատիկ էր։

Վրաց էկզարխի պաշտօնակատարը մի հրահանգ է ուղարկել բոլոր թեմերին, առաջարկելով էկզարխի դիւանատուն ուղարկել այն հարցերը, որոնք դեկտեմբեր ամսին գումարվելիք հոգևորականութեան համագումարի քննութեան նիւթն են դառնալու։

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը, ընդհանուր ուսում մտցնելու հարցի առիթով, կովկասեան ուսումնարանական շրջանի ժողովրդական դպրոցների վերատեսուչներից և տեսուչներից տեղեկութիւններ է պահանջել յատուկ թւացուցակներով դպրոցական մանրամասն ցանց կազմելու և այդ հարցի ֆինանսական կողմը պարզելու համար։ Տեղեկութիւններ են պահանջվում գաւառների բոլոր գիւղերի, դպրոցական խորհուրդներին ենթակայ ուսումնարանների, եկեղեցական - ծխական դպրոցների, նախագծվող նոր դպրոցների և այն գիւղերի մասին, որոնք մնացել են դպրոցական րայօններից դուրս։ Դպրոցական ցանցի թւում հաշվելու են և երկդասեան եկեղեցական-ծխական դպրոցները։

Թիֆլիսի էլեքտրաքարշի անօնիմ ընկերութիւնը նորից դիմել է Թիֆլիսի ոստիկանապետին խնդրելով արգելել, որ բեռնակիր սայլերը և մարդատար կառքերը չերթևեկեն էլեքտրաքարշի գծերի վրայով և դրանով չը խանգարեն էլեքտրաքարշի կանոնաւոր երթևեկութիւնը։ Մարդատար կառքերը աւելի յարմար են գտնում անցնել էլեքտրաքարշի գծերի միջում շինված սալայատակի վրայով։

Լուրերին նայած, ռուսաց սինոդը կրկին բանակցութիւններ է սկսել վրաց հոգևորականութեան հետ Վերայում կառուցված սեմինարիայի մեծ շինութիւնը հոգևորականութեան սեփականութիւն դարձնելու խնդրի մասին այն պայմանով, որ հոգևորականութիւնը սինօդին վճարէ սրա նախահաշւից դուրս աւելի ծախսած 17,000 րուբլին։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Հոկտեմբերի 21-ին, Վօրօնցօվսկայա փողոցում, Պարունբէգօվի քարվանսարայում բռնել են պարսկահպատակ Հուսէյն-Կուլի Կասըմ-օղլուն, որի մօտ գտել են մաուզէր ատրճանակ։

Հոկտեմբերի 22-ին ձերբակալել են Բօրչալուի գաւառի բնակիչ Գէորգ Պարոնխանին, որ մեղադրվում է հոկտեմբերի 18-ին Մարտիրոս Դուրպարեանին սպանելու մէջ։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

—

Սաբունչի տանող կայարանի հանդէպ, Ստանիսլավսկայա փողոցում կանգնած 8-րդ մասի քաղաքապահ Վօդեակօվից երեք անյայտ անձնաւորութիւններ, մահվան սպառնալիքի տակ, խլում են ատրճանակը և անյայտանում։

Հոկտեմբերի 19-ին, Բիբի-Էյբաթում գործադուլ են արել Թիֆլիսի ընկերութեան նաւթահանքի բանւորները, թւով 150 հոգի, պահանջելով հեռացնել կառավարիչ Նէյպերտին և նրա փոխարէն նշանակել մի ուրիշին։

Հոկտեմբերի 18-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին Զաբրատում, «Դեմբոտ» նաւթահանքի մօտ, ատրճանակներով զինված հինգ կողոպտիչներ յարձակվում են գործարանատէր Խ. Եակ. Բեպպլէի վրա և, կանգնեցնելով կառքը, ուզում են բռնել նրան։ Բեպպլէն, առանց շփոթվելու, գնդակահարում է առաջին մօտեցող չարագործին և հրամայում կառապանին քշել։ Միւս չարագործները շարունակում են գնդակներ արձակել նրա ետևից և վիրաւորում են Բեպպլէին թեթև կերպով։ Գնդակաձգութեան ձայնից դէպքի տեղը շտապող գօրօդօվօյները, կարծելով, որ կառքով փախչում են չարագործները, սկսեցին հետապնդել նրան, մինչև որ դիմացից եկող գօրօդօվօյները կանգնեցրին կառքը և պարզվեց իրողութիւնը։ Վիրաւորված չարագործին իսկոյն փախցրել էին իր ընկերները։ Քննութիւնը պարզել է, որ յարձակվողները եղել են լեզգիներ։ («Б.»)

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

—

Պետերբուրգ վերադարձած մահմեդական ֆրակցիայի անդամները, «Н. Р.» լրագրի ասելով, բերել են հրահանգներ իրանց ընտրողներից՝ աշխատել վերջնականապէս լուծել խղճի ազատութեան հարցը։

«Послѣд. Нов.» լրագիրը հաղորդում

է, որ ֆինանսների մինիստր Կոկովցեւը հրաժարվում է իր պաշտօնից։ Շարժառիթը համարում են մինիստրների խորհրդի վերջին ժողովում Կոկովցեւի և Սազոնովի [illegible] («Ե. Վ.»)

[illegible] «Нов. Р.» լրագրի ասելով, [illegible] 12 ժամից և 18 [illegible] 900 ռուբլի [illegible] 300 ռուբլի [illegible] 2400 ռուբլի [illegible] 75 ռուբլի [illegible] 160 ռուբլի, [illegible] 1,500 ր. [illegible] 12-ամեայ [illegible]

Բարոն Մէյենդորֆի [illegible]

[illegible] միւռնների նախագիծը ինչ-ինչ պատճառներով խիստ կերպով գաղտնի է պահվում։ Այդ պատճառով Պետերբուրգի ծնողական խորհուրդների նախագահների վերջին խորհրդակցութեան մէջ որոշված է մշակել ինքնուրոյն նախագիծ և ներկայացնել ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրին։ («Р. У.»)

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

Պետական Դումայի ներկայ նստաշրջանում աշխատաւորական խմբակը մտադիր է պահանջել առաջին հերթում քննելու բանւորներին պետութեան հաշւով ապահովագրելու, առևտրական ծառայողների նորմալ հանգստութեան, հողագուրկներին բաժիններ տալու և սակաւահող գիւղացիների հողերը աւելացնելու վերաբերեալ հարցերը։ Գործունէութեան նոյնպիսի ծրագիր է կազմել իր համար նաև սոց.-դեմոկրատական ֆրակցիան։ («Р. У.»)

Հոկտեմբերի 15-ին տեղի է ունեցել մի խորհրդակցութիւն բոլոր աջակողմեան խմբակների ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ, որտեղ վճռվել է աջակողմեան խմբակները համախմբել ազգայնական դրօշակի տակ։ («Р. У.»)

Հոկտ. 14-ին Պետերբուրգի յատուկ ատեանը հաստատել է «ռուս բանւոր մարդկանց Պետերբուրգի միութեան» կանոնադրութիւնը։ Այդ միութիւնը նպատակ է դրել բարձրացնել բանւորների գիտակցական վերաբերմունքը դէպի քաղաքական գործունէութիւնը խոր հայրենասիրական զգացմունքների սկզբունքներով և օրէնքով թոյլատրված բոլոր միջոցներով հակազդել ամեն տեսակ գործադուլներին։ «Рѣчь» լրագրի ասելով, նրա կանոնադրութիւնը հաստատվել է այն պայմանով միայն, որ դուրս ձգվի նրա միջից § 10-ը, այսինքն ընկերութեան անդամութիւնից հեռացնելու նրանց, որոնք կը դաւաճանեն Թագաւորին և հայրենիքը, և այն ծանօթութիւնը՝ թէ ում պէտք է հասկանալ «հրէութիւն անող» բառերի տակ, որոնք հրէաների հետ հաւասարապէս չեն կարող ընկերութեան անդամ լինել։

ՄԱՄՈՒԼ

Կ. Պօլսի «Բիւզանդիոն» թերթը «Թոյլ ընթացք հայ վարչական գործերուն» վերնագրով առաջնորդող յօդուածին մէջ հարց է տալիս՝ «երբ պիտի սկսինք լրջօրէն գործելու» և յայտնում է նոյն տրտունջները, որ քանիցս յայտնել ենք մենք։

Ե՞րբ պիտի սկսինք լրջօրէն գործելու. —Ահա այս հարցումով կը պաշարուի մեր միտքն ամեն անգամ որ կը մտածենք ներկայ կացութեան վրայ. կացութիւն մը որ յառետեսութեան կառաջնորդէ մեզ ակամայ. և այս՝ առանց պատճառի չէ դժբաղդաբար։

Օսմ. սահմանադրութեան վերահաստատումէն ի վեր երկու ամիս անցաւ թէև, բայց մենք հայերս երկու քայլ իսկ առած չենք տակաւին այն ճամբուն մէջ, ուր պէտք էր որ մտած ու յառաջացած ըլլայինք որչափ որ կարելի էր, նկատելով մանաւանդ որ ալ մեզի համար և ճըշմարտութիւն մընէ այն առածը թէ ժամանակը ոսկի է, ներկայ պարագաներումնայելով՝ թերևս աղամանդ։ Հաւանական է որ մենք հայերս երբէք այսքան բազմաղբաղ վիճակ մը չէինք ունեցած ազգ. գործունէութեան տեսակէտով. 1. Ընտրութիւն օսմ. երեսփոխանական ժողովոյ. 2. Ընտրութիւն ազգ. ընդհանուր ժողովոյ. 3. Ընտրութիւն Թաղապետական ժողովներու (բէլէդիյէ). 4. Մօտակայ ընտրութիւն Թաղական խորհուրդներու. 5. Ընտրութիւն ընդհանրական հայրապետի. 6. Ընտրութիւն Կ. Պօլսի պատրիարքի. 7. Վերջապէս, վերակազմութիւն ազգ. կեդր. վարչութեան և 8. Ի նորոյ կազմակերպութիւն ազգ. պատրիարքարանի պաշտօնէութեան։ Ահա այս ամենն իրարու հետ միացած ու քիչ շատ իրարու հետ առնչակից՝ աշխատութիւն կը պահանջեն, մասնաւոր գործունէութեան, անդուլ ջանքերու կը կարօտին աւելի քան երբէք, մինչ մենք երկրորդական բաներու յանձնառու եղած ենք. Շաբաթներով ուրախութեան ցոյցերով, խրախճանութիւններով ժամանակ անցուցինք, հիմա ալ գումարումներով, ճառախօսութիւններով զբաղած ենք. սկզբունքներ կը պարզենք, մեր անցեալ գործունէութեան համարը կուտանք, անցեալը, ներկան՝ ապագային հետ կը բաղդատենք, ծրագիրներ կը յօրինենք ու կը բացատրենք ունկնդիր ժողովրդեան թէ մենք ինչ կերպով կըմբռնենք սահմանադրութիւնը կամ թէ ինչ հիման վրայ բարեփոխելու է կանոնը էսասին. վերջապէս կը խօսինք, կը ճառենք այնքան, որ ժամանակ չի մնար գործելու. մինչդեռ ուրիշներ գործի վրայ են, կը գործեն լուռ մունջ. երբ արթննանք, ամեն ինչ լմնցած պիտի ըլլայ։ Չկարծուի թէ հակառակ ենք խօսելու և ճառելու. ընդհակառակն՝ մեծ հաւատք և քիչ շատ փորձառութիւն ունինք լսարանական դրութեան արդիւնաւորութեան վրայ. միայն թէ ոչ նուազ կը հաւատանք թէ չափէն աւելի խօսողը ժամանակ չի գտներ գործելու։

*

«Գործ» թերթը «Որն է գերադասելի» յօդուածի մէջ խօսելով դարձեալ գաղտնի քուէարկութեան մասին և կամենալով ցոյց տալ նրա անպատեհութիւնը, միևնոյն ժամանակ անգողակի դիպչել այն պատգամաւորներին, որոնք ցանկալի չեն նրան, ասում է հետևեալը.

«Այդպիսի պայմաններում ոչ ոք չէ կարող իմանալ, թէ օրինակ մի Առաքելեան, մի Եղիազարեան կամ այլ պատգամաւոր Իզմիրլեանին քուէ տուեց թէ Օրմանեանին, Սուքիասին թէ Սուրէնեանին»։

Շատ ճիշտ է. բայց ինչու չէք կցում և հետևեալը.

«Այդպիսի պայմաններում ոչ ոք չէ կարող իմանալ, թէ օրինակ մի Ցարութիւնեան, մի Ամիրխանեան, մի Շահրազեան քուէ տուեց Իզմիրլեանին թէ Սուրէնեանին կամ Երիցեանին»։

Զուր տեղ անհանգստանում էք, պ. պ. «գործականներ»։ Առաքելեան այն ժամանակ՝ երբ դրեց Իզմիրլեանի թեկնածութիւնը, ոչ ոք ձեզնից դեռ նրա մասին չէր խօսել։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 22 նոյեմբերի

Ինչպէս յայտնի է ընթերցողներին, մեր բանակուին պ. Հ. Առաքելեանի հետ տեղի տուեց նրա մի անտեղի և չափազանց ծանր վիրաւորանքը, որ իբր թէ ես դպրոցական յանձնաժողովում «կեղտոտ դեր» եմ կատարել։ Ես խնդրեցի պարոնից («Մշակ» № 221) տալ ապացոյցներ իր ասածին և այդպիսիները չը ստանալով «Գործի» № 31-ում տպագրված բաց նամակովս պահանջ դրի կամ ներողութիւն խնդրել և կամ գործը յանձնել միջնորդ դատարանի։—«Հակառակ պարագային,—գրել էի ես,—արդէն խօսած եմ ձեր քոյր՝ յարգելի տ. Հ. Առստամեանցի և «Մշակի» հրատարակիչ պ. Ց. Տէր-Մարկոսեանի հետ, ես հարկադրված պիտի լինեմ դիմել մի միջոցի, որից հարկաւոր էր խոյս տալ։ Մանրամասնութիւնները կարող էք իմանալ վերոյիշեալներից։ Ազատեցէք ինձ այդ ճարահատեալ միջոցին դիմելուց»։

Ինձ ուղղած նամակում («Մշակ» № 230) պ. Հ. Առաքելեանը ասում է, որ իբր թէ չակերտներում բերված տողերովս ես սպառնացել եմ նրան ֆիզիքական վիրաւորանք հասցնելու, մինչդեռ՝ եթէ նա խոր թափանցած լինէր իմ ասածների իմաստի մէջ, նրա համար պարզ կը լինէր՝ թէ ճարահատեալ միջոցը պետական դատարանն էր և նա կարող էր ինչպէս տ. Առստամեանից, նոյնպէս և պ. Տէր-Մարկոսեանից իմանալ թէ ինչու ես այդ միջոցը համարել եմ «ճարահատեալ»։

Իմ մտքումս երբէք չէ յղացել և չէր էլ կարող յղանալ այն վայրենի միտքը, որ լրագրական բանակռիւը կարող էր վերջանալ բռունցքով և որը վերագրել է ինձ պ. Հ. Առաքելեանը։ Առանց վկաների էլ հասկանալի պիտի լինէր, որ նա, ով դիմում է միջնորդ դատարանի, չէ կարող դիմել բռունցքի։

Ուստի վերջին անգամ դիմելով պ. Հ. Առաքելեանին, թոյլ եմ տալիս ինձ յուսալ, որ նա «Մշակի» միջոցով յետ կը վերցնի ինձ վերագրած վայրենի գործելակերպը՝ տալով միջնորդ դատարանի քննութեան իմ դպրոցական յանձնաժողովում կատարած «կեղտոտ դերը»։

Իմ կողմից ես դատաւոր եմ նշանակում իշխան Ալ. Միք. Արղութեան-Երկայնաբազուկին։

Գ. Կաֆեան

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Ես շատ ուրախ եմ, որ պ. Գ. Կաֆեանը այնպիսի դիտաւորութիւն, որ ես վերագրել եմ իրան, երբէք չէ ունեցել։ Այդ դէպքում, հասկանալի է, որ իմ յարձակումները նրա դէմ նրա վարմունքի մասին, ինքն ըստ ինքեան չքանում են, և ես ամենայն հաճոյքով յետ եմ առնում իմ վիրաւորական խօսքերը և համաձայն եմ միջնորդ դատարանի, որի համար իմ կողմից ես կը նշանակեմ միջնորդ դատաւոր, հէնց որ կը վերադառնամ Էջմիածնից, ուր մեկնում եմ վաղը։

Հ. Առաքելեան

Թիֆլիս, 27 հոկտեմբերի

«Ծարազան», «Հովիւ» կղերական թերթերը, որոնց միացել է և «Գործը», մի սաստիկ արշաւանք են սկսել ինձ դէմ և անպատճառ կամենում են ապացուցանել, որ իբր ես թէ անձամբ, թէ մշակական կուսակցութեան կողմից կամեցել եմ՝ 1) բլօկ կազմել օրմանեանականների հետ, 2) ընդունել եմ Օրմանեանի թեկնածութիւնը, 3) rendez-vous եմ նշանակել Հ. Տէր-Աստուածատրեանին և Գիտ քահ. Աղանեանին, և այլն, և այլն։

Ես արդէն մի քանի անգամ յայտարարել եմ, որ այդ ամենը ստոր զրպարտութիւններ և սուտեր են, որ, այո, ես հանդիպել եմ Հ. Տէր-Աստուածատրեանին և այլոց ուրիշների մօտ, եղել է խօսակցութիւն Օրմանեանի, Իզմիրլեանի, Սուքիասի, Սուրէնեանի մասին, բայց ինչ վերաբերում է բլօկին Օրմանեանի թեկնածութեան ընդունելութեան, դրանք ամենը յերիւրված, անարգ ստութիւններ են, ինչպէս և այն ամենը, որ Հ. Տէր-Աստուածատրեանը այժմ նոր յերիւրում է ստութեան մէջ իրան դաշնակցող «Գործի» մէջ (№ 36)։

Որովհետև Հայկ Տէր-Աստուածատրեանը տուեց բժշկապետ Բ. Նաւասարդեանի անունը, ուստի յոյս ունեմ, որ նա հանդէս կը գայ, կը պարզէ ճշմարտութիւնը և բոլոր այդ ստութիւնները կը մերկացնէ միանգամից։

Այս մասին ես այլևս ոչ մի տող չը պէտք է գրեմ։ Հարցը փակված եմ համարում։

Հ. Առաքելեան

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԺԱՄԱՑՈՅՑ-ՆԵՐ և 62 առարկաներ

!ՀԱՐԿԱՒՈՐ ՉԷ, այլ ԲԵՐԵԼ ՏՈՒԷՔ!

Ժամացոյցների Մոսկվայի Կենտրոնական Պահեստը

Ուղարկում է } 1 ժամացոյց և նրա հետ 62 առարկայ միայն 6 ր. 50 կ.

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ բաց՝ տղամարդկանց կամ կանանց՝ անգլիական պողպատից՝ Րեմօնտուար։ Մեխանիզմը ամուր աշխատութիւն է և հաւաքված արտասահմանեան վարպետների ձեռքով։ Ժամացոյցի ճշտութիւնը ստուգված է, որի մասին երաշխաւորութիւն է տրվում։ 1) Մօդային շղթայ տղամարդի կամ կանանց պարանոցի համար. 2) Շքեղ արտասահմանեան բրէլօկ. 3) Գրպանի ամերիկական ծալվող մկրատ. 4) Ծանապարհորդական գրպանի թանաքաման. 5—6) Ծալվող գործիք մատիտով և գրչով. 7—31) 25 թերթ շքեղ պօստի թուղթ. 32—56) 25 նոյնպիսի ծրար. 57) Փակ սաղի կաշուից, բաժանմունքներով, զանազան դրամների համար, և 58—62) Գարնիտուր բաղկացած 3 կրծքի և 2 թևքի կոճակներից շքեղ ձևի, որոնց համար մենք բազմաթիւ շնորհակալութիւններ ստացանք։ Գարնիտուրը առանձին վաճառքով արժէ 2 ր. 50 կ.։

Ուրեմն, դուք 6 ր. 50 կոպէկով ստանում էք 63 շատ հարկաւոր առարկաներ։ Բոլոր այդ իրերը փակ ժամացոյցի հետ 7 ր. 50 կ., իսկ արծաթէ խուլ ժամացոյցի հետ ուղարկվում են 13 ր. 50 կոպէկով։

Արկղի մէջ դարսելը՝ ձրիաբար։ Կատարումը ճշտութեամբ։ Ուղարկվում է վերադիր վճարով։

Առաքման համար պէտք է աւելացնել Եւրոպ. Ռուսաստ.—50 կ., իսկ Սիբիր.—75 կ.։

Լիակատար երաշխաւորութիւն ապրանքի լաւ որակութեան համար։

Պատուէրներն ուղղել՝ Московскому Центральному Складу Часовъ Москва, д. Виноградова, № 126.

Յ. Գ. Կանխավճար ուղարկողներին, դրամով կամ մարկաներով, ուղարկվում է ձրի իբրև պրէմիա 10 բաց նամակներ, շքեղ կերպով պատրաստված իւղային ներկերով։

Խնդրում ենք չը խառնել Վարշավայի ֆիրմաների հետ։

(ու.) 20—14

ՄՕԴԱՅԻՆ, ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ, ՇՔԵՂ

ԵՒ ՍՏՈՒԳՎԱԾ ժամացոյց է միայն պատենտ ունեցող մեր Rococo вѣрно I-ый сортъ ժամացոյցը։

Այդ ժամացոյցը տղամարդու է, բաց, անկերային, բաց մայատնիկով, իսկական նիկելեայ մեխանիզմով, ոսկեզօծ ցիֆերբլատով, ընթացքը քարերի վրա, լարելը առանց բանալիի՝ 40 ժամը մի անգամ։ Ժամացոյցի կորպուսը բոլորովին տափակ է, մետաղից, հին արծաթի նման քանդակագործված զանազան նկարներով (տես նկարը)։ Երբէք չէ կորցնում իր նախկին տեսքը։ Շնորհիւ մեծ քանակութեամբ սպառվելուն, մենք յարմարութիւն ունենք վաճառել ամենաէժան գնով, միայն 4 ր. 50 կոպ., իսկ 2 հատը—8 ռուբ.։ Այդ տեսակ կանացի ժամացոյց (առանց բաց մայատնիկի)—5 ր. 25 կ., իսկ 2 հատը—10 ր.։

Մեր խորհուրդը. —Բերել տուէք միայն «Rococo вѣрно 1-ый сортъ» ժամացոյցը և դուք մեզանից ընդմիշտ շնորհակալ կը լինէք։ Ժամացոյցը ուղարկում եմ մինչև ռոպէները ստուգելուց յետոյ, վերադիր [illegible]

Ի. Штрумфельдъ, Варшава, Св. Креста, № 189.

14—4

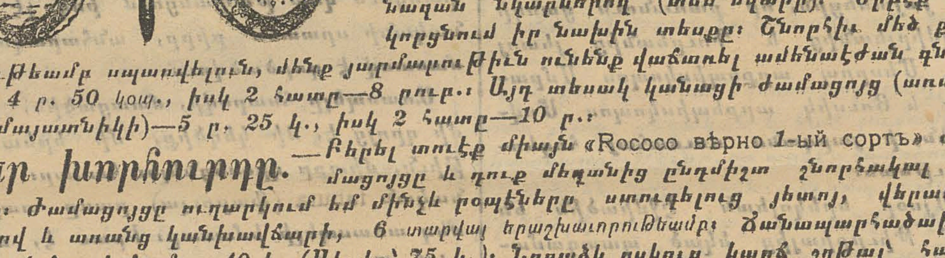

1865 թ. 1870 թ. 1882 թ. 1896 թ.

ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐ

1860.
Т.Р.А.Р.М.
С.ПЕТЕРБУРГЪ.

Իսկականները միայն այս դրոշմով

ՌՈՒՍ-ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ՌԵԶԻՆԻ ՄԱՆՈՒՖԱԿՏՈՒՐԱՅԻ
ԸՆԿ. Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ
ԼՐԻՒ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

լաւ յատկութեան համար

ՍԵՓԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌՔԸ
կատարում է
„ԼԵՈՊՈԼԴ ՆԷՅՇԵԼԼԵՐ"
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ	ԽԱՐԿՕՎՈՒՄ	ԵԿԱՏԵՐԻՆԲՈՒՐԳՈՒՄ
ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ	ՕԴԵՍՍԱՅՈՒՄ	ԻՐԿՈՒՏՍԿՈՒՄ
ՌԻԳԱՅՈՒՄ	ՌՕՍՏՕՎՈՒՄ Դ.Վ.	ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
ԿԻԵՎՈՒՄ	ԿԱԶԱՆՈՒՄ	ՏԱՇԿԵՆՏՈՒՄ
ՎԻԼՆԱՅՈՒՄ	ՎԼԱԴԻՎՕՍՏՕԿՈՒՄ	ՍԱՐԱՏՕՎՈՒՄ

Նիժեգօրօդեան և Իրբիտեան տօնավաճառներում

(Ի. ու.) 50—23

ՓՈՂ 100—200 ռուբլի ՓՈՂ ամսական կարող է ունենալ իւրաքանչիւրը։ Պաշտօնը, զբաղմունքը, նոյնպէս որևէ տեղ բնակչութիւն ունենալը արգելք չեն լինում։ Ոչ մի դրամագլուխ ունենալ հարկաւոր չէ։ Մանրամասնութիւնները հաղորդվում են անյապաղ և առանց վարձատրութեան։

Հասցէագրել՝ г. Москва, Почтовый ящикъ 754.

(ու.) 20—14